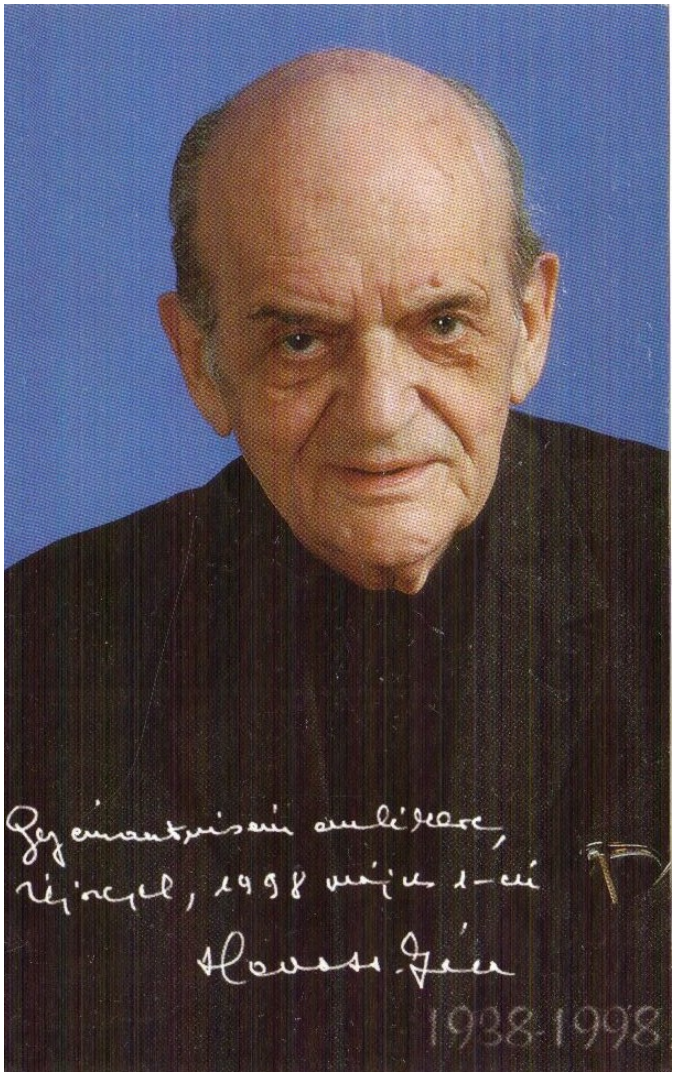
Havass Géza: Egy eltűnt élet
(önéletrajz)

1. Gyermek- és ifjúkorom

Budán, a városmajori János-szanatóriumban születtem 1913. augusztus 26-án, este 9 órakor. Édesapám Havass Géza földművelésügyi minisztérium egy tisztviselője volt. A növényélettan érdekelte és ennek lett a kutatója a „kisérletügynél”. Édesanyám kassai születésű, Markó Margit volt. Egy gazdag vaskereskedő lánya. Egy fiútestvérem volt, aki hét évvel volt idősebb nálam.

Budán, az Átlós-út 26 sz.a. laktunk, szemben a „feneketlen tóval”, az un. Schulek ikerházban.

Ott nőttem fel 11 éves koromig, amikor is édesapámat Szegedre helyezték, az újszegedi Alföldi Mezőgazdasági Intézet igazgatójának. 1924 októberében költöztünk le, az akkor még teljesen civilizálatlan körülmények között álló kísérletügyi intézetbe. Itt nőttem fel, mint középiskolás1931-ig, amikor is édesapámat visszahelyezték Budapestre, mint a Mezőgazdasági Múzeum h.igazgatóját. Újra Budán laktunk, közel a régi lakáshoz, a Szabolcska Mihály-utca 9 sz.a. Az 1931/32. tanévet még Szegeden töltöttem albérletben, hogy ott tehessem le az érettségit. Ez megtörtént s utána „végleg” felkerültem a fővárosba. Már gyermekkoromban vonzódtam a papi hivatáshoz, de nem tudtam dönteni, ezért iratkoztam be a budapesti jogi karra. Egy évet töltöttem ott s az első alapvizsga után jelentkeztem Szegeden a csanádi püspöknél, Glattfelder Gyulánál, aki gyóntatóm volt. Felvett a szegedi szemináriumba, ahol 1933 szeptemberétől tanultam.

Kispapi éveim alatt sokat szenvedtem a gyomrommal, végül is negyedéves koromban gyomorvérzést kaptam, melyben öntudatlanul kivéreztem úgy, hogy életveszélyes állapotban vittek be a belklinikára. Kiderült, hogy nyombélfekélyem volt. Attól kezdve figyelni kellett, hogy nem vérzik-e ismét a gyomrom.

1930 május 1-én szenteltek pappá, de előtte édesapámnak a nyilatkozatot kellett adnia a püspökségnek, hogy ha munkaképtelen lennék, akkor az ő terhére maradok.

Újmisémet a Szent Imre Kollégium kápolnájában mutattam be. Ezt követőleg befejeztem tanulmányaimat, majd következett a nyári vakáció. A Balatonnál nyaraltam, ahol ismét vérezni kezdett a gyomrom. Úgy döntöttem, hogy műtétnek vetem alá magamat s így augusztus 18-án Dr. Viakovits Kamilló professzor megoperált. Lábadozásom szüleimnél volt, akik akkor már, mint nyugdíjasok ismét Szegeden laktak, a Kazinczy-u.14 sz.a.

Első állomáshelyemet, mint íjmisés káplán november 15-én foglaltam el Csanádpalotán. Ezt követően kerültem 1939 őszén Makó-újvárosba, majd innen 1940-ben Szeged-felsőközpontra (Balástya). 1941 őszén lettem szegedi tanoncotthoni prefektus és szeged rókusi elemi iskolai hitoktató.

1942 január 1-től berendelt a püspök aulai szolgálatra és egyben átvettem a felsőkereskedelmi

fiúiskola hitoktatását. Ezzel a beosztással kerültem közelebbi kapcsolatba a felnőtt ifjúsággal. Barátommal, Dr. Pongrácz Lóránt gimnáziumi hittanárral működtünk együtt, és munkánk kiterjedt a szegedi középiskolásokra. Mivel Pongrácz prefektus is volt az egyetemi Szent Imre Kollégiumban, kapcsolatba kerültem az egyetemistákkal is.

2. Harmincévesen

Tehát 1942 Újévtől kezdve a püspöki hivatalban udvari káplánként dolgoztam s egyben középiskolai hittanár voltam. Glattfelder püspöknek akkor már néhány éve agyérgörcs következtében jobb oldala bénult volt ugyannyira hogy húzta a lábát és jobb keze reszketett. 1942 nyarán a Nagyvárad melletti Félix-fürdőre mentünk, mely akkor premontrei tulajdonban volt. Egy időben velünk ott tartózkodott a római Nootz premontrei generális. Akkor volt üresedésben a kalocsai érseki szék. Nootz megismerve Glattfelder püspököt, szívügye lett, hogy Rómának sugalmazza kalocsai érsekké való kinevezését. A csanádi püspöki székbe Mihailovits Zsigmind pápai prelátust szerette volna kineveztetni. Hogy Nootz mit tett, azt nem tudom, de tény, hogy szeptember 8-án sürgöny érkezett Angelo Rotta pápai nunciustól, hogy Glattfeldert a Szentszék kalocsai érseknek kinevezte. A püspököt ez az értesítés nagyon mélyen érintette, vagyis lesújtotta. Szokásos délutáni sétáinkat az újszegedi ligetben végeztük. Némán mentünk egymás mellett. A püspök hosszú hallgatás után csak ennyit mondott: „Amit megkívánok a legkisebb káplántól, hogy engedelmes legyen, azt magamtól is megkívánom!”

Kalocsa ünnepelte az új érseket. Személyi használatára szánt fekete autóra ráfestették az érseki címert és ezzel mentünk Horthy kormányzóhoz eskütételre. Amikor a palota bejáratához érkeztünk, a püspök egy húsz pengőst adott a kezembe (ennyi volt akkor egy férficipő ára), hogy adjam az ajtót nyitó lakájnak. Az ugyancsak akkor váci püspökké kinevezett Pétery Józseffel együtt volt az eskütétel. Ebből semmit sem láttam, mert kint kellett várakoznom.

Az új érsek engem akkor kinevezett „érseki titkárnak” és árküldött Kalocsára, hogy a lakosztály berendezése körül intézzem a dolgokat. Az volt a kívánsága, hogy az én szobám a közelében legyen.

November 5-én még Szegeden voltunk, amikor is az érsek összeomlott és ágynak dőlt. Sopsich-al kettőnket magához hivatott és azt mondta: „Csak arra vigyázzatok, hogy méltatlan helyzetbe ne kerüljek!” – Mintha érezte volna előre az elkövetkezendőket, mert fokozatosan ettől kezdve épült le szellemileg.

Gátlásai fokozatosan feloldódtak. Modora közvetlenebb lett, vagyis addig ismert méltóságteljes és tartózkodó egyénisége megváltozott.

Ennek egyik epizódja volt, hogy 1943 Húsvétján az olajszentelést a váci püspöktől kérte. Nekem kellett az olajokat felvinnem s akkor egy titkos levelet küldött velem Péteryhez. Ennek lényege az volt, hogy a trianoni béke következtében megcsonkított csanádi egyházmegyét egészítsék ki az intéger váci megyéből. Erre a váci püspök egy büszke elutasító választ küldött. A levél elvitele miatt engem Sopsich leszidott. Válaszom ez volt: az ügyintézés szerint nálunk a püspök kifelé „sui capax", - tehát nekem ezt tiszteletben kellett tartanom, vagyis ő kormányoz. Így alakult ki lassan a „látszat-kormányzás". Sopsich intézett mindent. A fontosabb dolgokat az érsekkel íratta alá. Raskó helynök csak a jelentéktelen ügyiratokat írta alá.

1943 június 20-án még papokat szentelt.

Ennek híre ment. Rotta nuncius vizitátorként leküldte Scheffler szatmári püspököt. Ő felmérte a helyzetet. Magam őszintén feltártam a tényeket azzal, hogy a püspöknél jobban kell szeretnem az egyház érdekét.

A látogatást követte a lemondatás, a kalocsai érseki székről. Maradt csanádi püspöknek, „érsek-püspök" címmel. Addigi helynökét, Raskó Sándort nevezték ki apostoli kormányzónak, „ad nutum Sanctao Sedis", aki kinevezési iratát 1943 augusztus 25-én mutatta be a kártalannak.1943 nyarán elküldtek vele a svábhegyi Isteni Szeretet Leányai anyaházába nyaralni. Állapota egyre romlott. Végül is be kellett vinni a Siesta Szanatoriumba. Augusztus 1-én délután betegágyán, miután mindenkit kiküldött, a következőket mondta nekem: Édes jü Géza fiam! Lehettem volna hercegprímás, mert a magyar kormány engem terjesztett fel, lehettem volna kalocsai érsek, győri és nagyváradi püspök, de az Isten engem ide vezérelt. Tudom, hogy az a tervem, hogy a csanádi egyházmegyét a váci egyházmegyéből kiegészítsék, hogy a bácskai egyházi birtokból nekünk átadjanak, s hogy én kormányozzam a nagyváradi egyházmegyét, nem sikerülhet, hiszen ha én lettem volna az illetők helyében, szintén védtem volna a rám bízottakat. De az vezetett, hogy ezt a megcsonkult kis egyházmegyét felemeljem.

Mondjátok meg papjaimnak és híveimnek: egész életemben csak az vezetett, hogy az Isten akaratát teljesítsem. Jellemezze őket mindenkor az emelkedett lelkület.

A nagy püspök 1943 szeptember 30-án halt meg. Orvos anatómiai professzor végezte bebalzsamozását. A b.a. Püspök még életében úgy gondolta, hogy a székesegyház főoltára alatt képezzék ki síremlékét. Temetésekor ideiglenesen helyezzék egy üres sírfülkébe. Majd az eltelt évek folyamán utóda megbízta a belvárosi plébánost, Halász Pált, hogy csináltassa meg végleges helyét a székesegyházi kriptában. Ez úgy történt meg, hogy megszüntették a Szent Gellért oltár alatt kívül vágott lejáratot, amit a bombázások miatt létesítettek, mert ott voltak az altemplomban a szentmisék Így alakították ki a síremléket a Szt. Gellért oltár alatt.

3. Az élet folytatása

Az új megyéspüspök Dr. Hamvas Endre budapesti érs.ált.helytartó lett. Kinevezése 1944március 3-án kelteződött. Március 25-én szentelték püspökké. Beiktatása Virágvasárnap volt, amit légiriadó szakított meg. Székfoglalása március 30-án, Húsvétkór történt. Amikor öltözése végeztével felhúzta püspöki gyűrűjét, abból kipattant az ametiszt-kő és elröpült a szentélyben. Még a mise alatt sikerült visszatétetni egy közeli aranyművessel. Nehéz idők következtek.

Az április 30-i papszenteléskor mondta el emlékezetes és feltűnést keltő beszédét a zsidóüldözések ellen. Szegeden a zsidóság nála keresett menedéket. Mindent megtett értük. A gettót többször felkereste.

Szeptemberben már tudtuk, hogy közelednek a szovjet csapatok. A hónap végére már Makónál voltak. Október 8-án a város kiüresítése során, délelőtt ment el az utolsó zsúfolt vonat. Este felrobbantották a közúti hidat. Október 9-én és 10-én már csak csekély magyar katonaság volt a városban, kis ágyúkkal a Tisza parton. 16-án a szovjetek Újszegedről aknákkal lőtték a várost, akkor sérült meg a székesegyház tornya, aminek nyoma ma is látszik. Este 5 órakor ért be az első orosz tank az állomás felől a Boldogasszony sugárútról a püspöki székház elé. Leereszkedett az este. A püspöki székházban gyűltünk össze a püspökkel az élen. Jelen volt Mester János, Becker Vendel, Horváth Lajos, Pongrácz Lóránt és a jezsuita atyák a szemináriumból. Sopsich még délelőtt elment az egyházmegye vagyonának mentése címén. Sötét volt már, amikor a Deák Ferenc utcai Baross gimnázium tornaterme kigyulladt. Vöröslött az ég alja. Egyszer csak eleredt az eső s ez mentette meg a tűzvésztől a várost. Csak a hangokból tudtuk, hogy a szovjet tréncsapatok lovakkal álltak be a Jókai-utcába, ahol egész éjjel várakoztak.

Október 11-én hajnalban jelentős számú szovjet előcsapatok vonultak be, ugyancsak délről. Kora délelőtt benyomultak a püspöki intézetek kertjébe, mintegy 2-300 fő. Átkutatták a kollégiumot, a szemináriumot és a székházat. A püspök épp misézett. Ezt négy katona megvárt, majd utána elvették a karóráját.

Délelőtt gyalog-ponton hídon jöttek át katonák Újszegedről a Gyermekklinikánál. Estére Szeged teljesen szovjet megszállás alá került. Garázda katonák betörtek a székházba. A négy nővért védelmezte Mester prelátus, aki közben kissé megsérült. Másnap teljes díszben bement az orosz parancsnokságra, ahonnan őrséget rendeltek a székházhoz.

A következő hetekben a harcok tovább folytak, távolodva Szegedtől. A főváros és Dunántúl ostroma idején egyik este egy sánta vándor vetődött be a székház portájára, aki közölte, hogy Dunántúlra igyekszik. Néhány sort írtam Esztergomba menekült szüleimnek, szóban közöltem, hogy Szegeden helyreállt a normális élet. November első napjaitól az iskolákban folyik a rendes tanítás. A templomok nyitva vannak és folynak a szentmisék. Apámtól a levelet felvitték Serédi bíborosnak. A Gestápó az egészet propagandának minősítette.

1944 október közepén Moszkvából megérkezett Szegedre Vas Zoltán. Tizenötödikén este felkereste Hamvas püspököt. Nagy elismeréssel szólt a püspök szerepéről a nácizmus alatt, amikor felemelte szavát a zsidóüldözés ellen. Vas szerint Moszkvában nagyrabecsüléssel emlékeznek meg Hamvas püspökről. – Elmondta, hogy ezt a romba dőlt országot közös erővel fogják talpra állítani. Koalíciós kormányt alakítanak, melyben a kommunisták a motor szerepét kívánják csak betölteni. – Szóba hozta Balogh Istvánt, akire számítanak a megindítandó politikai életben. Ennek kivitelezése meg is történt, - a püspök hozzájárulása nélkül.

*

A bombázásokban megsérült székesegyházban az ablakok betörtek. Az altemplomban képezték ki a miséző helyet. Ott állították fel az új nyersfából készült ideiglenes gyóntatószékeket. A diákmisék is ott folytak.

1945 elején hozták a hadifoglyokat Szegedre. Kiütéses tífusz tört ki közöttük. A papok bejártak a fertőző korházba. Ott kapta meg a ragályt Csepella Andor.P.Müllet Lajos jezsuita atya, a szeminárium régense, aki abban március folyamán meg is halt.

*

A további évek zaklatottak voltak. 1947-ben programba vették a fakultatív hitoktatás bevezetését. Ez ellen Szegeden március 19- és 20-án az utcára kivonult tüntetni a középiskolás ifjúság, majd csatlakoztak hozzájuk az egyetemisták. A munkás fiatalokból szervezett csoportok keményen nekik támadtak. Több középiskolás és egyetemista fiatalt a rendőrség letartóztatott. Felvitték végül is őket a Buda-déli internálótáborba, a volt „Károly-laktanyába”, a Budaörsi úton.

A püspököt kértem, hogy lépjen közbe érdekükben. Felajánlottam, hogy szívesen felmegyek Rajk belügyminiszterhez, hogy engedélyezze meglátogatásukat. Érezzék a fiatalok, hogy törődünk velük. A püspök levelével jelentkeztem a belügyminisztériumban, de nem akartak a miniszter színe elé bocsátani. Azt mondtam, hogy addig nem megyek el innen, amíg nem beszélek a miniszterrel. Végül is nagy sokára bejutottam. Rajk nagyin kimért volt. A püspök levelének elolvasása után végül is engedélyezte a látogatást.

A táborba bejárt a Ménesi-úti anyaházból a szentvincés Klára nővér, akinek kíséretében jelentkeztem a parancsnoknál, egy féllábú, kétmankós rendőr őrnagynál, akit csak „Dreifuss”-nak becéztek. A fiúk megörültek, amikor elővezették őket és biztattam az egész csapatot, hogy hamarosan ki fognak szabadulni. Ez meg is történt.

Az 1945-1948-ig terjedő évek nagyon mozgalmasak voltak. 1948 szeptemberétől a szegedi tankerületi főigazgató,- egy baloldali piarista atya- megvonta tőlem a hitoktatási engedélyt. Helyembe Majtényi Bélát küldte a püspöki hatóság.

Ezekben az években Mindszenty bíboros kemény hangú püspökkari körlevelekben szólalt fel. Az országban a bíboros részvételével többfelé rendeztek Mária-napokat, melyeken százezrek vettek részt. Végül is a bíborost 1948 karácsony másnapján letartóztatták.

Ezt követőleg egyházellenes kampány kezdődött. Voltak plébánosok, akiket kikergettek állomáshelyükről. A nép melléjük állt.

Ez történt 1949 Vízkeresztre virradóra Mezőkovácsházán. Szegedi rendőr alakulatok megszállták a k9séget. A politikai rendőrség szegedi vezetője, Tatai István százados éjjel 11-kor telefonon hívta fel a püspökséget és követelte, hogy valaki jöjjön ki a községbe és oszlassa fel a népet, mert ha nem történik ez meg, akkor minket tesz felelőssé a történendőkért. A nép a templomban gyűlt össze és őrizte a sekrestyében alvó plébánost. Sopsich engem küldött ki taxival. Éjfél után fél 2-kor odaérkezve, a szószékről kértem az embereket, hogy térjenek haza. Ez megtörtént. Utána riadóautóra tették Marycz Győző plébánost és Nagy Tibor káplánt, engem pedig arra kényszeritettek, hogy, menjek velük Medgyesbodzásra, ahol szintén a plébános, Szabó Árpád a népet fellázította. Közben jártam a plébánosért s végül ott hagyták. Utána bizalmasan értesítettem, hogy tűnjön el a faluból. Nem tette. Végül is hetek múlva letartóztatták és börtönbe került.

Maryczot és Nagy Tibort Kistarcsán internálták.

Az ezt követő hónapok alatt Tatai százados, ill. munkatárai folyton zaklattak mindenféle ürüggyel, aminek a lényege az volt, hogy legyek informátoruk a püspök mellett. Ennek ellenálltam. Végül is szeptember 30-án reggel, a misém után az utcán elfogtak és betuszkoltak egyik mellékutcában álló, lefüggönyözött autóba. Elvittek a rendőrségre és ott letartóztattak. Egész nap fenyegettek. Többek között erkölcsi perrel, mely szerint visszaéltem volt növendékeimmel. Erről azonban már tudtam, mert a befogottak kényszer-vallomásuk után titokban felkerestek és előre is bocsánatot kértek.

Letartóztatásomnak híre ment a városban. A vezetők közül Dénes Leó polgármester és mások is közbeléptek. Este szabadon engedtek azzal, hogy majd Budapesten folytatják ellenem az eljárást. Egy napig a püspökkel sétálva még mutogattam magam a városban, majd a püspökkel egyetértve október 2-án éjjel eltűntem Szegedről.

Egy hónapig bujkáltam, végül is jött egy rendelet, hogy november 1-én mindenkinek újra be kell jelentkeznie a rendőrségen, Nem volt mit tenni, így írtam haza és kértem bejelentésemet. Ezzel újra kiléptem a nyilvános életbe. A budai XI. kerületi Szent Imre plébánián a ciszter plébános, Kalmár Ödön vett fel kisegítőnek, mint a gyerekek templomi hitoktatóját.

4. Budai életem

Lakásra befogadott régi ismerősöm, távoli atyafiságomból. Károly Ibolya biztosítási tisztviselő, a Bartók Béla-út 53.I.2. alatti lakásába. Megkaptam a konyha melletti kis cselédszobát. Társbérletben voltunk, a lakásban összesen öten.

Ebédet és vacsorát a szentvincés nővérek Ménesi-úti anyaházában kaptam. Ezt a plébános intézte el.

A gyerekek templomi oktatását végeztem. Vasárnap reggel 8-kor volt a templomban a gyerek-mise, majd utána felmentem a Lócsi-úti „Emmausz kápolnába", ahová a környékbeli gyerekek gyűltek össze.

Nagyon jól éreztem magamat a ciszterci környezetben. Sokat voltam együtt az atyákkal mind a plébánián, mind pedig a családok látogatása alkalmával.

Gyóntatószékemre névkiírásként a „Lucián atya" került, mert a kármeliták III. rendjében ezt a nevet kaptam. Sok gyerek és diák-gyónás volt, akikkel így kialakult a személyes kapcsolat is.

Hétköznap reggel felváltva prédikáltunk a templomban, röviden. Este közösen volt a Salve Regina. Utána fogadtam lakásomon a hozzám egyénileg forduló fiatalokat. Sokszor késő éjjeli órákban végződött a beszélgetés.

Ez a békés együttmunkálkodás véget ért 1950 júniusában, a szerzetesrendek működésének betiltásával. A plébánián dolgozó ciszter papokat „egyházmegyei kereten" még 1951 júliusáig meghagyták, majd szolgálatukból menniük kellett. A plébániát Horváth Richárd ciszter vette át, a hírhedt papi békemozgalmi vezető. Behivatott és megkérdezte, akarok-e a plébánián maradni? A válaszom nemleges volt. Még néhány napig ott maradtam, ahogy ezt kérte és utána átmentem a Városmajorba, ahol Láng János plébános szintén kisegítőként alkalmazott 1951 augusztus 1-tpl. Kiváló papi együttest találtam ott. Dr.Tóth János volt a káplán, kisegítőként dolgoztak Endrefalvi Ottó, Balogh András és Dán György.

A szerzetesrendek szétoszlatásával a szentvincés nővéreknél megszűnt az étkezésem. A XI. kerületi hívek sor-kosztot hoztak mindennap a lakásomra. Később étkezdében ebédeltem, vagy

otthon csináltam magamnak valamit.

Másfél hónappal több, mint egy évet voltam a Városmajorban. Az ifjúság egy jelentős része a XI. kerületből utánam jött és ott vettek részt a szentmiséken, s keresték gyóntatószékemet.

A XI. kerületi hitoktatás kiscsoportos munkája a hívek lakásain folytatódott. Nagyfiúk és nagylányok vezették. Engem csak mint szakmai tanácsadót kerestek fel. Egyéni foglalkozásom a nagyobb ifjúsággal változatlan volt mind a templomi gyóntatásban, mind pedig lakásomon.

1951 nyarán Láng János plébánost felmentették. Helyébe Rimóczi Özséb békepapot tették. A Városmajorból 1952 szeptember 15-én jöttem el egyházhatósági intézkedésre. Az érseki helytartó a Bazilikához küldött kisegítőnek.

5. A Bazilikában

A bazilikai papi közösséget Barabás (Belányi) Ferenc, mint adminisztrátor vezette, mivel Tarnóczy János plébánost az állam nem kívánatos személynek tekintette. Kint lakott a városban. Káplánok voltak Dr. Turányi László és Németh János.

A gyermekek templomi oktatását én végeztem. Ez az un. Lipót-kápolnában folyt. Egyébként a többi lelkipásztori munkában is teljesen részt vettem. Sokat temettem, eskettem, gyóntattam.

A XI. kerületi ifjúság egy része ide is utánam jött. Szombat délután hossző sorban álltak a diákok gyóntatószékem mellett. Vasárnap a d.e. 9 órai szentmisére is eljöttek Budáról. Sorozatos beszédeket mondtam, nagy érdeklődéstől kisérve.

Az irodában is beosztva, naposként teljesítettem szolgálatot. Továbbra is a XI. kerületben laktam, ahol eredetileg letelepedtem. Villamossal jártam be kora reggel, mert a fél 7-es misét gyakran én végeztem. A kialvatlanság miatt sokszor 50 percig is elhúzódott egy csendes mise.

Így teltek az évek egészen az 1956-os októberi népfölkelésig. Október 23-án délután espereskerületi gyűlés volt a rókusi plébánián. Az esperes Babócsa Endre váci megyés volt, akit szintén az ÁEH hozott be több más vidéki pappal együtt a főváros kulcspozíciót jelentő plébániáira, mint pl. Makó-Bogárzótanyáról Mag Bélát a Terézvárosba. A gyűlés után a Rákóczi-úton hatalmas forgalom zajlott. Ifjúmunkásokkal megrakott teherautók rohantak, rajta nemzetiszínű zászlót lobogtatva harsogták: ”Lengyel-magyar barátság, vesszen a zsarnokság!” A Nemzeti Színháznál gépelt fölhívások voltak kiragasztva az oszlopokra olyan szöveggel: „Vissza az urán-bányákat!” „A szovjet csapatok haladéktalanul távozzanak az országból!”

Ezeket látva és olvasva, szorongás fogott el: mi lesz ebből?! Mivel nem volt közúti forgalom, gyalog igyekeztem haza lakásomra. Mindenki fel volt izgatva. Hozták a híreket a városból. A csepeli munkások teherautókon felfegyverkezve érkeztek a Kálvin-térre ilyen kiáltásokkal: pusztuljon ez a rendszer! Megszállták a Bródy Sándor-utcát, ahol a Rádió székháza van. Mentőautókon álcázva érkeztek ávósok a Rádióhoz. Megszállták a házak lakásait s kitört a harc. Az ablakokból lőtték a tömeget. Este Gerő Ernő a rádióban elmondta nevezetes, az ország lakosságát felháborító beszédét.

Másnap kora reggel Kelenföld felől lassú ütemben orosz tankok vonultak fel a Móricz Zsigmond-körtérig. Itt munkásfiatalok kőzáporral fogadták őket. Az oroszok nem lőttek, csak a tankokkal kergették a fiatalokat.

A fővárosban mindenfelé harcok folytak. A fiatalság barátságot kötött az orosz katonákkal és magyar zászlót tűztek ki a tankokra. Ezek a barátságos orosz erők a székesfehérvári tank-hadosztályból valók voltak, akiket szorosan – napokon belül – kivontak az országból. Október 30.-án katonai autón hozták Budára Mindszenty József hercegprímást felsőpetényi rabságából. A parlamentből Tildy Zoltánék hajnalban telefonáltak kb. 4 óra tájban, hogy a prímás megérkezett a Várba. A bazilikai papok átmentek a plébániáról a templomba és meghúzták a harangokat. Utána nem győzték a telefonhívásokat a sok érdeklődő miatt.

November 1-én délben a Bazilikához érkezett egy nyugatnémet autó, melyben televíziósok voltak. Érdeklődtek, hogyan ehet a Várba eljutni a bíboroshoz? Vállalkoztam a felkísérésükre és így jutottam el az Uri-utca 62-be, a prímási rezidenciába. A házon belül hatalmas tömeg nyüzsgött. Jobbára középkorú férfiak, a régi világ emberei, akiken látszott, hogy valamit várnak a bíborostól. Látva ezt az „érdek-nyüzsgést”. Elkeseredtem és otthagytam az egészet s hazatértem.

November 3.-án este a bíboros rádiószózatot intézett a magyar néphez és a világhoz. Amit mondott, abban nem volt semmi, amitől felszisszenhettem volna. Mérsékelten és tárgyilagosan beszélt, számolva az addig kialakult helyzettel.

November 4.én hajnalban ágyúdörgésre ébredtem és láttam kisszobám ablakából az udvar feletti égen a Gellért-hegy irányában a torkolattüzek villogását. A rádióban felhangzott Nagy Imre kétségbeesett segélykérése a nyugati világhoz.

Elszabadult a pokol és a magyar felkelők harcoltak a szovjet erőkkel. A körtéren is tankok cirkáltak és lőtték a házakat. A mi házunk is kapott belövést. Az egyik háziasszony szobájának a falát átütve, az előszoba ajtón keresztül bevágódott a ruhásszekrénybe, melyben függtek reverendáim. A lövedék belecsavarodott piros gombos talársomba és leszakította a vállfával együtt és leült a szekrény aljába. Kora reggel nagy naivan kigöngyöltem a reverendát és kivettem belőle egy fel nem robbant tank-ágyúgolyót. Kivittam az előszoba előtti erkélyre. Hivattam a házból Liszka György honvéd alezredest, aki óvatosan felemelte és elvitte, Hála Istennek nem történt nagyobb baj…

Az utcai ablakból láttam a Bartók Béla úton a sebesültekkel megrakott teherautókat, Kelenföld felé rohanni, a Tétényi-úti kórházba. Mivel nem mehettem be a Bazilikába, hogy ne nézzem tétlenül az eseményeket, elindultam a Tétény-úti kórházba, gondolva, hogy ott ellátom a betegeket. Addigra azonban már több pap tevékenykedett a betegek körül, így én – ismerve a főműtősnőt – beálltam a műzőbe és műtéte közben vezettem a „műtéti naplót”.

A harcok alatt a Körtéren az orosz tankok között, liturgikus egyházi ruhában jártam és ahol kellett, pl. rögtönzött temetés volt a házak udvarában, ott a szertartást elvégeztem.

A szovjetek leverték a felkelést. Amint lehetett, egy kölcsönkerékpárral, bejártam szolgálatra a Bazilikába. A Ferenc József-híd pesti hídfőjében egyszer beakadtam a villamossínbe és egy álló orosz tank elé estem. De nem történt semmi bajom, s haladtam tovább a Váci-utcán át.

Két-három hét múlva, amikor már viszonylagos nyugalom volt, elkezdtük a temetéseket. Jártam a Kerepesi-temetőben, ahol egy nagy helyiségben feküdtek a halottak, nagyobbrészt már

megbarnulva. Ugyanígy a Kozma-utcai temetőben, ahol az útmentén feküdtek nyílt koporsóban az elesettek vagy meghaltak, hogy a kereső hozzátartozók megtalálhassák őket. A farkasréti temetőben temettem el egy volt szegedi diákomat, Danner Jánost, aki műegyetemista volt és összekötő a harcok alatt a Honvédelmi Minisztérium és a Műegyetem között. A Duna parton haladva, egy autóból ávósok lőtték le. Sokáig az egyetem előcsarnokában feküdt és már egészen megbarnult. A temetőben koporsója egy nagy nemzetiszínű zászlóval volt letakarva. Ebben a temetőben kísértem ki sírjához egyik XI. kerületi diákomat, ifj. Benedicty Ernőt, aki a pesti oldalon esett el a harcokban.

November 4.-én a fővárost megszálló szovjet csapatok elől, kora reggel a Várból gyalog lejött Mindszenty bíboros, és az Egyesült Államok nagykövetségére menekült, ahol 15 évet töltött. Belányi a Bazilikától küldött be a nagykövetségre liturgikus felszerelést és misebort a bíboros számára. Úgy tudtuk, hogy rövid információk kíséretében történt mindez. Így lett érthető a bíboros által írt cédulákon több decemberi intézkedése, mint pl. az idegen egyházmegyékből az ÁEH által behozott békepapok hazairányításának kísérlete. Valószínűleg ilyen információban szerepelhettem én is, mert Hamvas püspök – aki akkor egyidejűleg a főegyházmegye apostoli adminisztrátora volt- felszólítást kapott a bíborostól, hogy engem is rendeljen haza. Ehhez akkor az ÁEH nem adta hozzájárulását, s így lett, hogy Szegedre való visszahívásom csak 1957 február 1-i hatállyal történt. A püspök nem vehetett vissza titkárnak, ezért megbízott a püspök számvevőség intézésével és kinevezett egyben hittanárnak a Radnóti gimnáziumhoz. Szüleim lakására költöztem és onnan jártam be a hivatalba.

6. Ismét a szegedi püspökségen

A püspöki hivatal légköre nem az volt, amit 1949-ben otthagytam. Az ÁEH békepaposította, mégpedig „ejtőernyősökkel”. Helynöknek Szécsi Antalt hozták a fővárosból. Irodaigazgatónak Langmár Lipót veszprémi egyházmegyést, - gépíróként pedig Paskai László ferencest. Nekem nem sok dolgom volt velük. Külön szobában, egy félreeső helyen volt a kis irodám, Hónapok multával úgy tudom vatikáni intencióra leváltották őket. Paskai maradt. Helyükbe egyházmegyések kerültek. A helyzeten ez nem változtatott.

Szegedre való visszahívásomkor mivel hittanári kinevezést is kaptam, jelentkeztem a Radnóti gimnázium igazgatójánál, Bánfalvi Józsefnél. Kétségtelen zavarta őt ez az ügy és hímelt-hámolt. Végül is a tanításból nem lett semmi. Hogy mégis legyen valami Szegeden, a humán tagozatú gimnáziumokból fakultatíve jelentkezők számára, egy összesített osztályt szerveztek a Ságvári gimnáziumban, hetenként egyszer, reggel 7 órakor tartandó hittanóra megtartására. Ez ment a tanév végéig, majd utána ez is leállt.

Mivel a budai ifjúságból többen igényelték a velem való személyes kapcsolat fenntartását, időközönként, ha a püspök a fővárosba utazott, felkéredzkedtem az autóba és vele is jöttem vissza. Így találkozhattam azokkal, akiknek erre lelki igényül volt. Ezzel valósult meg a budai ifjúsági pasztorációmnak folyamatossága. Ezt, mint az utóbb bekövetkezett eseményekből kitűnt, számon tartotta az ÁVÓ. Ez minősült végül is szervezkedésnek, melynek lett a következménye 1961 február 6-.ra virradóra történt letartóztatásom. Ezen az éjszakán az országban 800 helyen volt egyszerre házkutatás, - nálam is, ahol a tanúk a szomszédok voltak. De egy időben a püspöki hivatali irodámban is kutattak. A tanú ott Paskai László volt. Azon az éjjel kb. 50 ifjúsági lelkipásztort fogtak össze az országban. A szegedi rendőrségre vittek s innen szállítottak autón Budapestre. Zömmel a budai Gyorskocsi utcai rendőrségi vizsgálati osztályra kerültünk.

7. A börtönben

Felvezettek az osztályra, ahol levetkőztettek. Alsóneműt adtak. Felsőruhámat megtartották. Számom 742 lett. Betettek egy zárkába, ahol fogadott egy Bakos Kálmán, magát ügyvédnek mondó 40 év körüli férfi. Barátságos volt. Kezdő voltam a börtön világában, ezért naiv, vagyis jóhiszemű. Ezért nem gyanakodtam, hogy ez rám van állítva. Erre csak hónapok múlva jöttem rá. Kérdezte, hogy miért hoztak be? Őszintén mondtam: fogalmam sincs róla. Majd elvittek kihallgatásra. Egy magát Márton Lajosnak mondó r. százados fogadott. Nagyon barátságos volt, talán ezért lett nekem rokonszenves. Megkérdezte, tudom-e, hogy miért kerültem be? Válaszom ugyanaz volt: fogalmam sincs róla.

A kihallgatások során lassan kiderült, hogy a ciszter-vonalhoz tartozom és ottani ifjúsági tevékenységem minősült szervezkedésnek. Nem tudtam mást mondani, mint azt, hogy kizárólag politikamentes hitoktatással foglalkoztam, amit házaknál tartottak. A ciszter papok működésének letiltása után maradtam a fiatalok számára egyedüli elérhető ismerős pap, akihez szakmai tanácsért fordultak a fiatal katekéta nagyfiók és nagylányok. Egyébként egyénileg foglalkoztam részben lakásomon azokkal, akiknek erre igényük volt. Így ment az heteken át, de lényegében előre nem léptünk, mert nem volt érdemi mondanivalóm.

Márciusban egyik alkalommal elém tette kihallgatóm 1961 március 15-i keltezésű sokszorosított körlevelet, amin a „Magyar katolikus püspöki kar” aláírás szerepelt. Ebben közölték, hogy államellenes szervezkedésben való részvétel miatt indult eljárás papok ellen. Ezért kifejezetten a püspöki kar „mint a magyar nép ellen vétőt, elítél”. A körlevélben felelőtlen elemeknek minősítettek minket.

Tehát a vizsgálat még csak folyt, de mégis prejudikáltak minket püspökeink? – Nem tudtam erre min mondani. Letettem a fegyvert és az alakult ki bennem, „lesz, ami lesz”…Nem harcolok tovább ártatlanságom mellett. Úgyis hiába. Ezt aztán később nyíltan ki is fejezte a kihallgató.

Megjegyzés: Eszembe sem jutott, hogy ez a sokszorosított „körlevél” talán nem is az aláírók tudtával jelent meg. A szabadulás után hallottam, hogy egyik prominens békepap műve lett volna. Tény és való, hogy Schwartz Eggenhoffer Arthur, akkori esztergomi apostoli kormánytót papok megkérdezték, hogy „Arthur bácsi, hogyan lehetett ilyen körlevelet kiadni?” Erre ezt felelte: „Azt hiszitek, hogy én erről előzőleg tudtam valamit? Csak miután megjelent, vettem róla tudomást!”

A vizsgálat folyamán nyíltan kimondták: „Magukat nem azért fogják elítélni, mert hitoktattak, hanem azért, mert egy jövőbeni rendszer változásra várva, káderekét képeztek, vagyis elit-nevelést foltattak”. Ez lett a vád magva és ez volt benne a koncepció.

Közben vittek egyik kihallgatótól a másikhoz. Közölték „bűntársaim” vallomásit, melyek „beismerések” voltak. Az ügy húzódott.

Elérkezett 1961 május 1-e. A zárkában ülve gondoltam, végre lesz egy nyugodt nap. De délután kulcszörgés, kivágódik az ajtó és bemondja az őr: 742 kihallgatásra!

Megszokott kihallgatóm, Márton százados sápadtan fogadott. Kérdezte: mondja meg végre Géza bácsi, ki volt a szervezkedés vezetője? Nem tudok mit mondani. Ilyen nem létezik, - válaszoltam.

Folytak tovább a kihallgatások. Ültem és mondtam a kihallgatónak: „Írjon amit akar százados úr. Ön úgyis tudja mi kell”.

Hamarosan új kihallgatót kaptam Szegedi Ottó r. őrnagy személyében, akit a belügyminisztériumból küldtek, hogy felkészítsen a nyilvános tárgyalásra. Udvarias jómodorú

ember volt. Megkérdeztem egyszer tőle: „Hogyan jövök én hozzá, hogy én legyek az elsőrendű vádlott?” A válasz ez volt? „Mert magának neve van! De biztosítom, nem maga fogja kapni a legtöbbet.”

Így is lett. Tehát már ez is előre el lett döntve.

A tárgyalás a Markó-utcai Fővárosi Bíróság előtt történt. Junius 7.-én mind a 12 vádlottat rabszállítón vitték át a bíróságra. A kísérők börtönőr egyenruhába átöltöztetett rendőreink voltak. Ugyanis minket mindvégig a rendőrségi vizsgálati osztályon tartottak, s nem kerültünk át az ügyészségi fogdába. Megbilincselve vezettek fel bennünket a tárgyalóterembe. A folyosón ismerősök is tolongtak, mert a tárgyalás nyilvános volt. Egyházi részről megjelent Várkonyi Imre prépost. Utána ő mondta az érdeklődőknek: „Géza nagyon súlyos dolgokat követett el”.

Elsőnek engem hallgattak ki. Ezen már vádlott-társaim már nem voltak ott. A tárgyalást Bimbó István bíró vezette. Így ment ez egy hétig, naponta gyarapodva a kihallgatandó vádlottak száma. A 12 vádlott-társból személyesen ötöt ismertem a ciszter-vonalról., mégis úgy szerepeltünk a nyilvánosság előtt: „Havass Géza és társai”.

Az ítélet kihirdetése 1961. június 14-én történt. A vádlottakat a fővárosi bíróság elítélte: Havass Gézát 5 év és 6 hó, Merényi Gyulát 4 év és 6 hó, Kobilis Gábort 4 év, Hontváry Miklóst 3 év és 6 hó, dr.Gáldy Zoltánt 2 év és 6 hó, Barlay Ödönt 8 év, dr.Ikvay Lászlót 6 év, Emődy Lászlót 7 év, Földy Endrét 6 év és 6 hó, Lénárd Ödönt 7 év és 6 hó, Tabódy Istvánt 12 év, Kölley Györgyöt 3 év börtönre.

Az ítélet ellen senki sem fellebbezett. Így rögtön jogerős lett.

Mint már elítélt, még hónapokig voltam a rendőrségi vizsgálati osztályon, mint lehető tanú. Közben egyik zárkából helyeztek át a másikba, mindig új zárkatársak mellé. Végül is 1962 tavaszán átvittek ugyanabban az épületben lévő katonai börtönbe. Ott rövid ideig voltam, s innen szállítottak át Márianosztrára. Itt már mint „osztályidegen” börtönben együtt voltunk mind papok, akik ebben a perben összetartoztunk, beleértve a nem nyilvános tárgyalásokon elítélteket is.

A munkahely a szőnyegszövő üzem volt. Sorban ültünk egymás mellett a szövőszékek előtt és minta után perzsaszőnyegeket csomóztunk. Keresetem minimális volt, s ezt eltartásomra bent fogták. Otthonról küldtek pénzt a speizolásra.

Ilyen jó papi társaságban még nem voltam huzamosan. A szövőszéknél Szunyogh X.Ferenc bencés atya mellett ültem. Aranyos kedélyű ember volt. Tartotta bennünk a lelket.

1962. október 8-án (Magyarok nagyasszonya ünnepén) váratlanul a munkahelyről elvittek néhányat közülünk. Engem, a vizsgálati osztályról általam már ismert, Hermann r. alezredes fogadott. Barátságos volt. Majd előadta a következőket:

„Tisztában vagyunk azzal, hogy az Egyházat nem lehet múzeumba tenni. S hogy még hosszú évtizedekig kell egymás mellett élni. Ezért a kormányzat kéri, mondja meg őszinte véleményét az Egyház és állam kapcsolatáról.”

Kedélyesen megkérdeztem: Miért történik ez a nyomozó hatóságon keresztül? Talán ez új káderezés?

A válasz ez volt: Tudja mi is politizálunk…de biztosíthatom: csak teljes őszinteséggel mondja el véleményét. Semmi bántódása nem lesz belőle. Bővebben nem nyilatkozhatom, de higgye el, az önök javára fog szolgálni. (Nb! Pártkongresszus előtt állt akkor az ország.)

Mosolyogva válaszoltam: Lényegében nem félek az őszinteségtől, hiszen az önök szempontjából „én már a helyemen vagyok”…, de engedje meg, hogy megkérdezzem: mi a magyar helyzet profilja?

Az alezredes kissé meglepődve nézett rám. Tovább folytattam: Ugyebár proletárdiktatura?

A válasz ez volt: Igen!

Én mondtam tovább: No kérem, ebben az esetben „viszonyról” nem lehet beszélni, csak állapotról. Viszony csak jogilag egyenrangú felek között lehetséges. Köztünk ilyenről nem lehet szó, mert az Egyház csak addig a határig mehet el működésében, ameddig azt önök bizonyos politikai meggondolásból – tűrik!

Az első probléma tehát: a kölcsönös bizalom hiánya! Önök részéről eleve, vagyis ideológiai és politikai szempontból az a nézet szerepel, hogy az egyházban a kapitalizmus támogatóját nézik és egy világhatalomra törő intézményt.

Nézzük mi részünkről hogyan áll a kérdés?

1944 október 10-én kerültünk Szegeden a szovjet megszállás alá. Az ezt követő néhány évben Rákosiék uralomra jutása előtt is érezhető volt a belügyminisztérium akkor még lejékezett, de határozott nyomása az egyházra. A tulajdonképpeni „Rákosi-korszak” pedig már nyíltan fellépett ellene. Mindszenty elítélése után a püspökök kényszerhelyzetbe kerültek. 1950-ben házi letartóztatásban voltak. Így őket „előkészítve”, került sor eskütételükre, amit addig nem voltak hajlandók letenni. Majd a szerzetesek elhurcolása által teremtett helyzetben ültek le tárgyalni a kormányzattal.

Itt meg kell jegyeznem: az így akkor történt egyház és állam közti „megegyezés” katolikus egyházjogi szempontból semmis volt. Mert a mindenkori államhatalommal az egyházi az egyházi helyzetre nézve kizárólag az Apostoli Szentszék illetékes tárgyalni.

Ezután felsoroltam az ifjúság elszigetelését tőlünk, a többi adminisztratív intézkedéseket, a sajtó, a könyvkiadás stb. teljes megsemmisítését, (a mutatóba meghagyott Új Ember ill. majd a békepapok újságja), az AVH teljes nyomását, a püspöki joghatóság guzsbakötését, a békepapi mozgalommal történt belső egyházi megosztást, stb.

Van-e ezek után megoldás?! – kérdeztem. Nincs ! Mert a tüzet és vizet összebékíteni nem lehet. Abból gőz lesz… Lehet szó azonban reálpolitikai meggondolásból a rendszer részéről a „modus vivendi” kérésére, erre azonban egyházi részről Magyarországon olyan t….. nincs, amely a megoldáshoz döntő lehetne. Egy mód van: keressék meg az utat az Apostoli

Szentszékhez! – Ha 1959-ben tudott a Szentszék szovjet-litvániában törvényes püspököt kinevezni, az csak rugalmas hozzáállását mutatja még a Szovjetunió felé is. Bizonyára nem lesz merev a Szentszék, ha a magyar katolikus egyházról kívánnak vele tárgyalni….

Befejezésül mondtam: Ha így, ahogy elmondtam őszintén, megfelel, akkor kész vagyok ezt írásban elkészíteni. – Az alezredes teljesen egyetértett velem és közölte, hogy másnap maradjak a zárkában. Oda visznek írógépet és papírt, cigarettát és ebédet. Így is történt. Délután a munka befejeztével visszajöttek zárkatársaim. Az elkészült véleményt még elolvastattam Faddy Ottmárral, aki ennyit mondott: „jól írtad meg Géza!”. Este aztán érte jött a börtönben szolgálatot teljesítő operatív rendőrtiszt és jutalmul kaptam hozzátartozóimmal történt rendkívüli látogatást, de erre már csak a Gyűjtőfogházban került sor.

Másnap, a déli cigaretta-szünetben közülünk azok, akik hasonló felkérést teljesítettek, megbeszéltük, hogy mit írtunk. Bár erről előre nem tudtunk, tehát össze sem beszélhettünk, mégis a befejezés egyöntetű volt: keressék meg az utat az Apostoli Szentszékhez. Hogy ezt követőleg 1963 tavaszán tényleg megkezdődött vatikáni tárgyalásokhoz mennyiben járultak hozzá a börtönben lévő papoknak ez a vélemény-adása, azt nem tudom… Csak sejtem, hogy nyomott valamit a latba!

Egyik alkalommal éjszaka felköltöttek minket és kiparancsoltak a zárkából. Mindenki a trepnin állhatott s ezalatt az őrség, mely nagy számban özönlötte el a börtönt, a zárkákat feldúlta és mindent átvizsgált. Ezt mondták börtönnyelven „hipisnek”. Miután nem találtak semmit, visszatérhettünk és lefeküdtünk.

Időközben országosaan megszünt politikailag az „osztályidegen” megkülönböztetés. Ez a márianosztrai börtönre is vonatkozott. A sopronkőhidai börtön közbűntényeseit hozták Márianosztrára. A munkahelyen a terem egyik felét foglalták el a közbűntényesek és ugyancsak a börtön egyik felében helyezték el őket, szemben a mi trepninkkel. Egyik reggel sorakozó alkalmával valamelyik közbűntényes becsapta maga mögött a zárka ajtaját s valamit bent felejtett. Ügyes fiúk voltak, mert kanállal rögtön sikerült az ajtót felnyitniuk.

Megtudtuk, hogy minket, politikaiakat a budapesti un. „Gyüjtőfogházba” visznek. Erre ősszel került sor, amikor is egy napon felpakoltunk és elszállítottak minket. Az un. „visszaesőket”, köztük Bolváry Pál pálost, akit őszintén megszerettünk, a szigorú hírű sátoraljaújhelyi börtönbe vitték. Nagyon sajnáltuk. Szabadulásunk után úgy hallottuk, hogy Amerikába emigrált.

A gyűjtőfogházi börtön földszinti befogadó zárkáiban helyeztek el minket. Első élményünk volt az idős joviális börtönőr, akinek elmondtuk, hogy a WC kagylóból patkányok ugranak ki és lefekvés után az ágyakra is felmerészkednek, sőt az emeletes ágyak vasvázain felkapaszkodva, még a legfelső ágyra is felszemtelenkednek. Erre az őr nevetve mondta: „fogják meg őket…” Néhány napig ki kellett bírni a patkányok éjszakai látogatásait, amikor is a földre esett papírokat görgetve, zajongtak körülöttünk.

Munkába még nem osztottak be minket. Átmeneti zárkákba kaptunk helyet, ahol vártuk munkahelyre beosztásunkat. Végül is zömmel a cipészműhelybe kerültünk, ahol autógumi külsőkből kivágott talpakat tettünk a kiszabott tornacipőkre, a kiskatonák számára. Előkelő papi társaságot képeztünk. Velünk volt Szigmond Lóránt ciszter rendfőnök, Halász Piusz ciszter házfőnök, Pálos Antal jezsuita tartományfőnök, Werner Alajos főisk. Tanár, egyházi zeneszerző és még sokan mások.

A tervezőkhöz kerültek a mérnökök. Ma sem tudom, hogy ők voltak-e mögötte, de nem egyszer a zárkába bedobva találtam egy nylon-zacskóban élelmet számomra. Jól esett, mert nem speizolhattam, viselve a nyomást azért, mert nem vállaltam a besúgó szerepét. Aszalós János és Keglevich László tanári munkát végeztek, vagyis börtönön belül oktatták az iskolázatlanokat. Az volt a benyomásom, hogy a jótékony postások közülük kerültek ki.

Volt, hogy egy zárkában voltam Rózsavölgyi László regnumi atyával. Ő misézett „fejből” vasárnap, amikor is tésztába sütött és beküldött mazsolaszemeket beáztatva, majd azokat kicsavarva, egy pléhkanálban konszekrálta a „vinum de vitae”-t és a győri kekszet, mint kenyeret. A vélemény az volt, hogy ezek anyaga érvényes a miséhez.

Mások is miséztek. Apró kenyérdarabkák formájában, gyufaskatulyába téve juttatták el az Eukarisztiát azoknak, akik áldozni akartak. Egyik mérnök, Rozgonyi Gyurka, akinek beosztása folytán szabad mozgása volt a börtön területén, juttatta el a szentséget másokhoz. Hogy a papok miséznek, azt tudta az őrség és ezért gyakran volt „hipis” mind a zárkában, mind pedig munka után, a falmentén sorba állítva. Egyszer nálam is volt egy gyufaskatulyában szentség, amit sikerült továbbadnom a sorban állás közben. Hála Istennek, nem találták meg. A zárkákban különösen a WC tartályt kutatták, mert a mazsolát a rabok odarejtették. Az otthonról küldött csomagokat egy idő után ebből a szempontból szigorúan vizsgálták. Ezért az egybesütött tésztákat többfelé vágták, keresve benne a mazsolát.

Értesüléseink kintről mindig voltak, mert a mérnökök apró rádióvevőket szereltek össze munkahelyükön és éjjel hallgatták. De voltak köztünk 56-os kommunisták, akiknek Rajk Lászlónéhoz volt „drótjuk” és így is kaptunk értesüléseket. Nem csoda, hogy 1963 elején már hírt kaptunk a készülő amnesztiáról. Ez végül is igaznak bizonyult, mert márciusban kihirdették a rendelet megjelenését. Azután hamarosan a „belügyből” felkeresett négy rendőrtiszt. Arra akartak rávenni, gogy ha kikerülök, tartsam a kapcsolatot a rendőrséggel. Kereken megtagadtam. Erre megfenyegettek: minden lépését figyeljük, még az álmaira is vigyázunk! Válaszom ez volt: álmaimat is nyugodtan lefényképezhetik.

Egyenként kerültünk a bíró elé, aki közölte szabadulásunkat. Én március 29-én du. 5 óra tájban léphettem ki a börtön kapuján azzal, hogy haladéktalanul utazzak Szegedre és ott jelentkezzek a rendőrségen.

A villamosról leszállva, vonszoltam kopott bőröndömet, alaposan lefogyva, míg végül is megjelentem keresztlányoméknál, az Ugyocsa-utcában. Még aznap késő este kaptam egy vonatot, amivel másnap hajnalban értem Szegedre. Bátyámékhoz mentem és onnan reggel a rendőrségre, majd hazatértem szüleim lakására, az Attila-utcába.

8. Újra Szegeden

Jelentkeztem Hamvas Endre megyéspüspöknél, akit arra kértem, hogy tekintve évek óta betegen fekvő édesanyámat és hogy az év januárjában édesapám meghalt, osszon be a város területén bárhová kisegítőnek. Addig a rókusi plébánostól kértem engedélyt, hogy templomában, - mely hozzánk legközelebb esett -, reggelenként misézhessek. A püspök végül is Szeged-belvárosba helyezett kisegítőnek május 1-i hatállyal. Ezüstmisémet, mely éppen május 1-re esett, még a rókusi templomban tartottam. A 8554. szentmisém volt, 28 hónapi megszakítás után, amit hálaadásul ajánlottam fel. Ezzel kapcsolatban egyik régi hívem még halála előtt írta a következő névtelenül küldött sorokat:

”Ezüstmisén voltam évekkel ezelőtt. Félig meszelt templomban nem volt kivilágítás, orgonaszó, prédikálás, még elegendő Szentostya sem volt. - Kíváncsi emberek sem, csak azok, akik szerették és tisztelték, együtt imádkoztak vele és érte – kézvezetője a Krisztus volt. Ennél szebb szertartást látni nem fogok.”

Sokan jöttek össze. Régi lelki fiaim közül a két Bérczi ikerfú, Szaniszló és Alajos ministráltak. Valóban szép volt, megható és emlékezetes.

Néhány hét elteltével egy délután megjelent a budapesti rendőrségi vizsgálati osztálytól Csillag „őrnagy-elvtárs” aki még kihallgatásom alatt munkásszármazásával dicsekedett. Kivittek Szőregre, egy presszóba és ott beszélgettek velem. Eközben kérdezte: Mit gondol miért került a dómhoz? – Hogy szem előtt legyek! – No lássa – válaszolta nevetve – milyen okos ember maga! – Majd kerülgették a rendőrséggel való kapcsolattartás témáját, de nem haraptam rá.

Hónapokkal később egyik este felkeresett a dómnál ugyancsak a vizsgálati osztályról két ismerős rendőrtiszt, Fehér Gyula és Márton Lajos, aki első kihallgatóm volt. Elvittek vacsorázni, de az egész, úgy éreztem, nem hivatalos, inkább rokonszenv-látogatás volt. Fehér Gyula kedélyes, kövér férfi volt, aki mindig zsebébe hordta a csehek híres ponyváját, „Svejk, a derék katona” címűt. A kötet zsíros, használt volt, mint egy papi bereviárium. Ebből olvasott fel sokszor a kihallgatás alkalmával. Ha kopogott valaki, akkor letette és lefödte egy ügyirattal. – Mártom Lajos elpanaszolta, hogy feleségétől elvált. Sokszor fültanúja voltam telefonbeszélgetésüknek kihallgatás közban. – Késő este volt már, amikor elbúcsúztunk. Többé nem találkoztam velük…

A dómnál való működésem teljesen kápláni keretben folyt. Társam Kartal József piarista atya volt, főnökünk Molnár Antal. Derék, becsületes ember,, visszafogott modorú, akit belehajszoltak a békepapi mozgalomba, aminek végül is területi elnöke lett.

Működésem tehát a szokásos lelkipásztori volt. Keresztelések, esketések, temetések. A legfontosabb volt a hitoktatás. Az ált iskolásokon kívül volt középiskolás csoportom, amelyben mindig szép számmal jelentek meg a résztvevők.

A vasárnap délelőtti ½ 12-es misén igen látogatott volt. Diákjaimból, egyetemista ismerőseimből többen ezen vettek részt. Jól esett az évek folyamán kifejezett számos elismerés a beszédekért. Szerettem a sorozatokat tartani, mert előnyösebb a folyamatos téma, mint az „ad hoc” prédikáció.

Közben 1964-ben püspökváltozás történt. Hamvas Endrét Kalocsai érseknek nevezték ki. Utána, még abban az évben, Ijjas József felszentelt püspök, mint ap.kormányzó lett az

egyházmegye vezetője. Neki köszönhetem, hogy 1968 szeptember 1-vel újszegedi plébánosnak nevezett ki. Valakinek bizalmasan úgy nyilatkozott: nehezen ment a kinevezés az ÁEH-nál. Teljesen indifferens voltam a kérdéssel szemben: ha sikerül jó, ha nem, úgy is jó. Sikerült! Szeptember 8-án iktatott be a plébánosi tesztségbe. Meghagyta, hogy a templom mellett hatóságilag lebontott lourdesi barlang márvány Mária-szobrát, amit behoztak a templomba, - méltón helyezzem el.

9. Újszegedi éveim

Plébánosi működésem első tette volt tehát, hogy felkértem Dr. Bardon Alfréd ny. műegyetemi tanárt, tervezze meg a régi Mária-oltár helyére, a lourdesi Mária.szobor számára az új oltárt. Az oltár elkészült. Pusztay László asztalosmester csinálta meg fiával együtt. A szobor számára a helyet elő kellett készíteni. Ezt id. H. Kovács István kőmíves mester alakította ki. A bánya-állványozás elve szerint készíttetett egy megfelelő állványt, mely így nagy teherbírású lett, lévén a szobor több, mint 10 mázsa. A szobrot szakemberek állították a helyére, mely köré építette fel az asztalos a diófa borítású modern oltárt.

Ez indította el a templom berendezésének teljes kicserélését. Ez a hetvenes évtizedben történt, amikor is a Mária-oltár stílusában elkészült ugyancsak Pusztayék által, a szembemiséző oltár, mögötte ghánai mahagóniból egy darabból kifaragott hatalmas Krisztus-korpusz, amihez a keresztet Pusztayék készítették el. A korpusz Rétfalvy Sándor pécsi szobrászművész munkája volt. Ezt követte végül a Szent Erzsébet oltár, stílusban ugyanaz, mint a Mária-oltár, melyre Tápay Antal szegedi szobrászművész alkotta meg a Mária-szobor nagyságában, az új Szent Erzsébet szobrot. Miután mindez készen lett, történt meg a padok kicserélése, ugyancsak modern vonalú ülőhelyekkel, majd ezután a zárt gyóntatószék, melyben már ülni lehet.

Az orgona felújításához a nyolcvanas években fogtunk hozzá. Weich Péter orgonamester tervei szerint készült az új orgonatest és a játékasztal. A sípok kiegészítése, illetve felújítása elvileg ma is folyamatban van. Weich Péter ugyanis cserbenhagyott. Hogy utósomnak sikerül-e befejezni ezt a munkát ?- az a jövő titka.

Közben megtörtént az évek során kétszer is a templombelső kifestése és a templom külső teljes restaurálása.

Teltek az újszegedi évek….Még az elején, 1970 28-án meghalt édesanyám, aki 15 évig volt fekvőbeteg s így élt 85 évet. Közben sok gondot és keserűséget okozott a temető, ami idegileg igen megviselt. Feltételezhetően ettől lettem depressziós, amiből végül is a nyugdíjazásom szabadított meg.

A hitoktatást kezdettől fogva végeztem és csak akkor, amikor fiatal munkatársakat kaptam, adtam át fokozatosan az oktatást. Közben 1974-ben meghalt Merksz Elemér ált. helynök Dr. Udvardy József püspök engem szeretett volna helyébe kinevezni. Az utódlás megoldása elhúzódott a következő évre. Ugyanis Endrey Mihály, a politikailag sokat zaklatott váci püspöknek beiktatása alkalmával, a ÁEH vezetője 1975 január 27-én mondott beszédének vetületében, kinevezésem meghiúsult, mivel ezeket mondta: „sem egyházi térin, sem egyházon kívül nem kezdődik a reakció rehabilitálási korszaka!”

1979. február 24-én püspököm a „Szent Fülöpről nevezett szőregi apát” címet adományozta, 1948 december 9-én kelt vatikáni tb. pápai káplánná való kinevezésem mellé.

1978. szeptember 12-18-ig egy papi társasutazás keretében – melyben részt vett Dr. Udvardy József is – voltam Leningrádban és Moszkvában. Szívesen emlékezem vissza erre. Szép és zavartalan volt.

1986. június 2-9-ig Lourdesban vettem részt egy társasutazáson, amit Orosz Lőrinc belvárosi káplán vezetett. Maradandó élmény lett belőle.

Így értem meg 1988 május 1-i aranymisémet. Csendben akartam megtartani, de mellém kinevezett társplébánosom, Katona Nándor megrendezte a nyilvános ünneplést. Végül is szép volt, Gyulay Endre püspök mondta a beszédet, s ebbe belenyugodtam.

Ebben az évben töltöttem be 75. évemet, amikor is nyugdíjazásomat kértem. Ezt meg is kaptam, 1988 szeptember 1-i hatállyal.

Újszegedről elköltöztem a nekem 1986-ban kiutalt egyházi tulajdont képező öröklakásba, a Cső-utca 6/A szám alá. Teljesen felszabadultam és rögtön megszoktam. A rókusi templomban

vállaltam, mint miséző, a kisegítést.

10. Testi megpróbáltatásaim

Első világháborús gyerek voltam. A háború végén fellépő nincstelenség 5-6 éves koromra esett, s így nem ismertem a tejet, ha nem csak a reggeli rántottlevest. Érthető, ha sovány, fejletlen gyerek lettem. Még nem jártam iskolába, amikor a törzsem és a nyakam érintkezésében kifejlődött egy közepes citrom nagyságú, vörös színű daganat. Édesapám elvitt az Új Szent János-korházba. Az orvos megállapította, hogy egy tuberkulótikus fertőzés akadt meg a nyaki szűrő-mirigyekben. Ott kellett maradnom. Mikor apám elhagyta a kórtermet, keserves sírásra fakadtam. Megoperáltak. A stigmája ma is látszik. Utána az orvos azt mondta édesapámnak: szerencse, hogy a fertőzés így bontakozott ki és nem haladt tovább a szervezetben.

Elemista voltam, amikor a főváros éhezett. A külföld megmozdult és érkeztek a segélyszállítmányok. Így kaptunk az iskolában reggelire tejes kakaót és délben egy tányér ebédet. Nem csoda, ha fejletlen és sovány voltam. – Édesapám bátyja Simongáton egy nagybirtok intézője volt. Hozzájuk vittek le nyaralni, egy kis hízókúra reményében. A Hátam mögött hallottam a szánakozó felnőttek megjegyzését: vézna a teste, így a feje nagy….

Az elemi iskola harmadik vagy negyedik osztályába jártam, amikor orvosi tanácsra szüleim kivétették a manduláimat. A két torok-mandulát és az orr-mandulát távolították el. A műtét a Bakáts-téri kórházban történt.

1924-ben költözködtünk le Szegedre. Negyedik gimnazista voltam, amikor vörhenyben megbetegedtem. Kiváló orvosunk volt, a belklinika alsó adjunktusa, dr. Engel Rudolt. A vörheny szövődményekkel járhat. Így estem bele egy kétoldali vesegyulladásba. További szövődmény lépett fel: középfülgyulladás. A neves szegedi fül-orr-gégész, dr. Erdélyi Jenő jött ki és a betegágyon szúrta ki még ép balfülemet, amiből bőséges váladék tört elő. A jobb fülem már előzőleg kifakadt, s azóta ezen tompább a hallásom. Kezelőorvosom félévig nem engedett az ágyból felkelni. Így értem meg a nyár végét. A vörheny alatt jó Édesanyám vállalta a velem való vesztegzárat, amíg megszűnt a fertőzés veszélye.

A gimnáziumot folytatva, újra negyedikes lettem és ezzel elvesztettem egy évet. Érettségi után már Budapesten laktunk ismét, s mint már az előzőikben írtam, a pályaválasztásban nem

tudván dönteni, - beiratkoztam a jogi karra. Egy év után kértem felvételemet a szegedi Hittudományi Főiskolára.

Kispapi éveim alatt bontakozott ki gyomorsav túltengésem. Sokat szenvedtem, főleg étkezések előtti gyomorfájásoktól. Ennek vége egy tudtomon kívül megindult gyomorvérzés lett, melyben a vérsejtszámom 2.200.000-re csökkent, tehát kivéreztem. Ez negyedéves koromban történt. Lábadozás után befejeztem a tanévet, évfolyamtársam Marcsi Endre áldozatos segítségével. Ötödévben végül is fölszenteltek, aminek hivatalos feltételéről már előzőleg szintén írtam. Tehát nyombél fekélyem volt, mely a felszentelés után ismét vérzett. Így került sor 1938 augusztus 18-i gyomorműtétemre, melynek megoldása a resectio lett, s így eltávolították sav-mirígyeimet. Ennek lett a következménye kuónikus sav-hiányom, amit életem végéig étkezési sósavval egyenlítek ki. További műtéti beavatkozásokra évekig nem került sor.

1965. júliusában jobboldali lágyék-sérv műtéten estem át. Dr. Altorjay István végezte el, sikerrel.

Életem műtét-sorozata a hetvenes években indult el.

Prostata-zavarok léptek fel, melynek a vége 1971 május 28-án műtét lett. A neves szegedi urológus, dr. Németh András csinálta meg. Az első műtétet követőleg július 1-,9- és 13án ismételt műtétre került sor, mert belső vérzések léptek fel. Szegény Németh Bandi megjegyezte a végén: Géza bácsi, tíz évet vettél el az életemből!

Ezek után július 31-én munkába álltam. Még sokáig folyt a hasfalam, de végül is sikerült begyógyítani.

Ezeután következtek a hasfali sérvek. Az ötödik hasi műtét 1971 november 11-én történt. Dr. Altorjay István végezte. – A hatodik hasi sérvműtétre 1972 január 7-én került sor. Szintén dr. Altorjay István végezte. – A hetedik hasi sérvműtét 1973 június 6-án történt, dr. Altorjayval.

A nyolcadik hasi sérvműtétre 1974 március 7-én került sor. Előtte erre felkészült dr. Altorjay mind a szakirodalom tanulmányozásával, mind pedig a híres szentesi Bugyi professzor egy

ilyen műtétjének filmvetítése által. Szó volt arról, hogy műanyag-szitával oldják meg a hasfal belső tartását. Végül is elvetették, mert a tapasztalat az volt, hogy sok szervezet ezt kilöki magából. Így döntötték el, hogy saját bőrömből preparálnak egy belső hasfalat. Ezért ketten műtöttek, dr. Altorjay és dr. Kapros, aki a kimetszett bőrt preparálta a beültetéshez, míg dr. Altorjay előkészítette a beültetést a hasüregben. – A műtét sikerült úgy, hogy március 17-ig kellett csak a klinikán feküdnöm. Utólagos vélemény szerint, altatási sérülés érte a hypophysist, az agyalapi mirigyet, s ezért lépett fel a műtét után nálam diabetes insipidus, vagyis nagy mennyiségű vizelettel és fokozott folyadék fogyasztással járó anyagcsere zavar.

Ezzel kerültem be a belklinikai endokrin osztályra, 1974 április 10-én. Itt április 25-ig vizsgáltak és kezeltek, végül is a tünetek elmúltak.

1976 március 29-én súlyos sárgasággal kerültem be az I. számú közkórházba. Innen április 6-án mentem haza. Egy ismert kiváló sebész, dr. Pécsek Mária azt mondta: Géza bácsi, itt epekövek vannak. Ezt akkor nem hittem el neki, de ezután az események őt igazolták. Ugyanis 1982 április 14-27-e között történt epehólyag-gyulladás lépett fel. Ezt több rosszullét és belklinikai vizsgálat után követte 1982 április 14-27-e között történt epekőműtétem a hódmezővásárhelyi közkórházban. Dr. Altorjay végezte, aki megkérte a sebészet főorvosát, dr. Kapros Károlyt, hogy adjon ehhez műtőt. Ezt készséggel teljesítette és jelen is volt a műtétnél, vállalva a napi kezelést és ellenőrzést. Hatvanhárom apró követ távolítottak el. Azóta az epémmel további panasz nem jelentkezett.

Ezt követőleg az évek folyamán bal szememen szűrkehályog fejlődött ki. A szemklinikán dr. Sziklay Pál kezelésében voltam. A nagytudású szakember végül es azt ajánlotta, hogy műanyag szemlencse beültetése lenne kívánatos. Mivel ezt akkor még Szegeden nem csinálták, beajánlott a budapesti Orvostovábbképrő Intézet szemészeti klinikájára. Ott nekem volt ismerősöm, dr. Vén Emőke tanársegéd, aki kézbevette sorsomat. Így került sor 1987 június 3-12-e között a szemműtétre, amit dr. Hatvany István végzett, hála Istennek sikerrel. Megjegyzem még, hogy jobb szememen dr. Sziklay zöld-hályogot fedezett fel. Ezt azóta az ő ellenőrzése alatt, naponta kétszeri szemcseppel kezelem.

Aktív papi életem utolsó hónapjaiban már idegileg teljesen kikészültem. 1988 augusztus végén kiköltöztem az újszegedi plébániáról és szeptembertől nyugdíjas lettem. A sok feszültség reakciója egy hónap után jelentkezett, amikor is egy héten belül kétszer eszméletemet vesztettem közvetlen az esti mise előtt. Az elsőnél kihívták a mentőket, de én elhárítottam a további intézkedést azzal, hogy nekem a szívemmel eddig soha bajom nem volt. Egy hétre rá ismét az esti mise előtt közvetlenül eszméletvesztésem volt, amikor is „véletlenül” dr. Altorjayné, aki jelen volt a templomban, megérezte, hogy baj van és bejött a sekrestyébe. Pulzusomat

nézve azonnali EKG-t látott szükségesnek. Hazasietett és rövidesen férje autóval értem jött és bevitt a belklinikára. Itt az első vizsgálat után bent fogtak, majd két nap alatt kivizsgáltak. Utána reggel átvittek a sebészeti kardiológiára, ahol dr. Fazekas Sándor azonnal pacemakert ültetett be. Ez az epizód 1988 október 4-15-ig tartott. Akkor szakítottam minden gyógyszer szedésével, amik főleg idegnyugtatók voltak, s azóta megújultam…

Tehát eddig 16 sebészi beavatkozás történt életemben.

HOGYAN JÖTT LÉTRE EZ A VISSZAEMLÉKEZÉS?

Még budai ifjúsági lelkipásztorkodásom idejében kötődött hozzám egy gimnazista fiú, aki orvos lett. A lelki-kapocs azóta is tart közöttünk. Most már nemcsak lelkiatyai, de baráti kötelék is ez. Ő mondogatta évek óta, hogy írjam le életemet, hiszen annyi minden történt benne. Húzódoztam ettől, mert eleve éreztem, csak külső történések rögzíthetők, de ami a lényeges, az emberekkel való belső kapcsolat, már intim terület, amiről beszélni nem lehet, de nem is tudnék, mert a bizalmas közléseket, mint a gyónásban hallottakat, az isteni Gondviselés törli az emlékezetből.

Tőle kaptam 1989. április 2-i keltezéssel a következő levelet:

”Kedves Géza bátyám! A lélek szükséges megpihenését, megnyugvását és buzdítását kaptuk látogatásunk során, és ezt most külön szeretném megköszönni. Mint már a szentgyónásban is említettem, mostanában a mult, az „elszámolások” sokat foglalkoztatnak, beleértve az a 40 év alatti sok személyes és történelmi eseményt, amely bennünk és körülöttünk lezajlott. Ilyen jellegű gondolatok motoszkáltak bennem hazafelé és furcsa módon hazaérkezve, itthon Zsolt fiammal folytatódtak hosszú beszélgetésben a fenti gondolatok.

Zsolt egyenesen feltette a kérdést, hogy tulajdonképpen ki és milyen ember az a Géza bácsi, akinek a hatása és kisugárzása sok száz fiatalember lelkében életre szóló nyomot hagyott.

Íme a következő generáció kérdése!

Arra, hogy Te milyen ember vagy, kevésbé tudtam válaszolni, én inkább a bennünk, tehát az én generációmban megfogant hatásokról tudtam valamit elmondani. Nem könnyű arról beszélni, hogy egy őszinte lelkivezető a maga képességeivel és a kegyelem fözvezítésével molyen eredményeket érhet el. Hogy biztosan nagyon sok pozitív eredményt értél el, azt éppen a kommunista rendszer nem hülye rendőrei bizonyították a „Havass"-féle címkével. Ők „elitképzésnek" nevezték, amit megláthattak abból a sokkal mélyebb emberi kapcsolatrendszerből, melyről valójában szó volt.

Ez a tegnapi nap rákényszerít erre a levélírásra. Arra a konklúzióra jutottam, hogy számodra a Gondviselés ezt a terhet rótta ki, hogy a magyar történelem, a magyar ifjúság-nevelés, a magyar egyház-történelem egyik néven nevezett személyisége legyél. Olyan sodrásban éltél 50-60 évet, hogy nemcsak aktívan voltál részese sok eseménynek, hanem passzívan, - elsősorban az individuumok megismerésével és egy társadalmi rendszer szenvedő alanyaként is részt vettél majd három generáció sorsában. Természetesen kérni szeretném, és hogy ezt komolyabb formában, itt most levélben teszem, az éppen Zsolt fiam, mint a következő generáció képviselője, érdeklődésének köszönhető. Igen nagy az igényük, hogy szüleikkel és azok szüleivel mi is történt, hogy az általunk megismert évek során hogyan lehetett és tudtuk a „lángot" továbbadni és hogyan tudtuk a hitet ilyen görcsösen megőrizni.

Eddig többször csak tréfásan buzdítottalak valamiféle emlékirat megírására, de most szinte elemi erővel tört föl bennem, hogy nekünk és fiainknak de nagyon szükségünk lenne hitelesen megtudni, hogy mi is történt nem csak körülöttünk, hanem bennünk, a lelkünk legmélyén.

Ne haragudj, hogy ezzel zaklatlak, ez csupán egy kérés, egy általad is segített és a múlt generációnak és utódainak kérése."

A másik indíték e visszaemlékezés megírására az volt, hogy ugyan csak évekkel ezelőtt közölte velem dr. Udvardy József püspököm, hogy mondjam magnó-szalagra a Glattfelder-i korszak utolsó napjaiból és az azt követő szovjet megszállás idejéből való emlékeimet. Bensőleg idegenkedtem ettől, tartva attól, hogy a magnó-szalag idővel mások kezébe is kerülhet, amit nem tartottam kívánatosnak. Tehát ezen írás a két felhívásból tevődött össze, minek így tettem eleget.

Amennyiben valaha is felvetődnék a kérdés, hogy nagyobb nyilvánosságot érdemel mindaz,

amit itt elmondtam, úgy azt csak halálom után valósítsák meg. Nem véletlen tehát a címe: „Egy eltűnt élet”

Kelt: Szegeden, 1989. június 22-én

Havass Géza

Ami utólag még eszembe jutott…..

Az előzőekben már elmondott, negyedik gimnazista koromban történt vörhenyben való megbetegedésem, végül is sorsdöntő lett életemben. E nélkül talán soha nem lettem volna pap. Ugyanis édesapámnak, - lévén mezőgazdász -, az volt a terve velem, hogy negyedik gimnázium után „valahol Magyarországon” beírat egy mezőgazdasági szakiskolába, mely végleges irányt szabott volna életemnek. De hát a jó Isten tervei szerint nem így történt! A Gondviselés megengedése folytán lettem beteg és ez meghatározó lett életem további folyására.

Még 1954 őszén egy budai valaki elkérte születési adataimat. Utána egy idő múlva elém tette „horoszkópomat”, amit egy akkor ismert magas rangú nyugdíjas katonatiszt állított össze. Megállapításai meglepőek. Ezzel kezdte:

”Értelmi beállítottságú, másodsorban akarati, és harmadsorban érzelmi. Temperamentumát illetően erősen melankolikus,(földjegyek túlsúlyban), - ez egyben rendkívüli nagyfokú reális beállítottságra jellemző.”

Tény, a realitásérzékem, aminek betudható, hogy már kezdő papi éveim elején, amikor javában hitoktattam, törekedtem a hittan anyagának szemléltetésére. Nagyon foglalkoztatott a szentmise latin nyelvezetének problémája, mely a hívek számára érthetetlen volt és csak a megszokott cselekmények történtek szemük előtt, ezek tartalmi ismerete nélkül. Egy kis hitoktatási segédkönyvet szerkesztettem, „Megértett szentmise” címmel. Ebben sematikus rajzokkal ábrázoltam amise liturgiájának minden részletét. A gyerekek ezzel tisztában lettek a cselekménnyel és így vehettek részt a vasárnapi szentmisén.

A kéziratot megküldtem a Jézus Szíve Néplányok „Korda” elnevezésű könyvkiadói vállalkozásnak. Eztz akkor Czapik Gyula nagyváradi kanonok vezette, aki rögtön felismerte a könyv gyakorlati használhatóságát. Így jelent meg 1941-ben a kis mű és gyorsan el is fogyott. (Megtalálható a szemináriumkönyvtárában.)

Mikor 1946 tavaszán felkértek, hogy az Actio Catholica Szegeden tartott szabadegyetemi előadásai során ismertessem a katolicizmus mai világhelyzetét, az anyag feldolgozásánál láttam milyen érdekfeszítő és felemelő tények igazolják a legújabb időkben is a katolikus Egyház isteni eredetét, életerejét és legyőzhetetlenségét. A közönséget módfelett érdekelte az előadott téma, mely jóformán csak rövid vázlat volt ehhez a munkához viszonyítva. Elhatároztam, hogy Szent Gellért első csanádi püspök vértanúhalála 900 éves fordulójának emlékére feldolgozom az egész anyagot a második világháború befejezésétől 1946 végéig.

Forrásaim megítélésem szerint, kifogástalanok, elfogulatlanságtól mentesek és történetileg hitelesek. Felhasználásukban, a belőlük merített anyag csoportosításában, megfogalmazásában a tárgyi igazságot mindenkor megőrizve, szabadon jártam el. A forrásokra való utalást, terjedelmes volta miatt, elhagytam, de az érdeklődőknek szívesen szolgálok felvilágosítással. A közölt anyag korántsem fedi a teljes valóságot. A katolikus Egyház életereje olyan dús és legfőbb értékei olyan rejtettek, hogy megközelítőleg sem rajzolhatunk teljes képet.

De így is világos, hogy az Egyház s benne Krisztus vallása a kiemelkedő „nagy jel a nemzetek között”.

Szeged, 1947. év Jézus Szíve ünnepén.

Mire a könyvet a Szent Gellért nyomda megjelentette, életbelépett a Rajk László vezette

belügyminisztérium sajtó-rendelete, mely szerint a kész könyvet nyilvánosan nem lehetett terjeszteni. Így a nyomda „feketén” adta el az egyes példányokat úgy hogy végül is elfogyott az egész.

Akkori sikere jelentős volt. Egyik jó hírű fővárosi ifjúsági vezető pap kritikája szerint, így kellene a jövőben az egyháztörténelem hittankönyvét is megszerkeszteni. (A könyv megtalálható a szegedi szemináriumi könyvtárban.)